

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત વડી અદાલત, અમદાવાદ

વિશેષ દીવાની અરજી નં.૧૧૯૫૩/૨૦૧૪

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.એમ. ઠાકર

=====

૧	શું સ્થાનિક સમાવારપત્રોના રિપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે?	હા
૨.	રિપોર્ટ્સને સંદર્ભિત કરવાં કે નહિ?	હા
૩.	શું ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવાં ઇચ્છે છે?	ના
૪.	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ ના અર્થઘટન કે તેનાં	ના

	હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમ સબબ કોઈ મહત્વપૂર્ણ કાયદાકીય પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે?	
પ.	દીવાની ન્યાયાધીશને પરિપત્રિત કરવું કે નહિ?	ના

=====

નયનાબેન બાબુભાઈ હઠીલા....અરજદાર(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને જ....સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) ક્રમાંક ૧ માટે વકીલ શ્રી વિજય એચ નંગેશ,

સામાવાળા(ઓ) ક્રમાંક ૧ માટે શ્રી રાકેશ પટેલ, એ.જી.પી.

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.એમ. ઠાકર

તારીખ : ૦૨/૦૯/૨૦૧૪

મૌખિક ચુકાદો

હાલની અરજીએ, અરજદારે અન્ય બાબતો સાથે, નીચે મુજબ અરજ કરી છે કે

:-

“૭બી. આપના લોર્ડશીપ કૃપા કરીને સર્ટિયોરરીનો રિટ અથવા મેન્ડેમસ/સર્ટિયોરરીના સ્વરૂપમાં અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા પ્રસન્ન થાય પૃષ્ઠ ૧ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ હુકમ અથવા દિશાનિર્દેશ, ન્યાયના હિતમાં, ગાંધીનગરના અધિક વિકાસ આયુક્ત દ્વારા અરજી નં. ૧૫૧ / ૨૦૧૧માં તા. ૦૫.૧૧.૨૦૧૧ના રોજ પસાર કરાયેલ હુકમ તેમજ ગાંધીનગરના વિકાસ આયુક્ત દ્વારા અપીલ નં. ૪ / ૨૦૧૧માં તા. ૧૧.૦૮.૨૦૧૪ના રોજ પસાર કરાયેલ હુકમને રદ કરીને.”

૨. જ્યાં સુધી સંબંધિત હકીકતોનો પ્રશ્ન છે, રેકૉર્ડ પરથી તથા વિવાદી પક્ષોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો પરથી એ પ્રગટ થયું છે કે ઓક્ટોબર, ૨૦૧૦માં અરજદાર દાહોદ ગ્રામ પંચાયતના સરપંચ તરીકે ચૂંટાઈ

આવી હતી. અનુસંધાને, જિલ્લા વિકાસ અધિકારી [આગળ “ડીડીઓ” તરીકે ઉલ્લેખિત] સમક્ષ એવી જાહેરાત કરવા માટે અરજી કરવામાં આવી હતી કે ગુજરાત પંચાયત અધિનિયમ, ૧૯૯૩ [આગળ “અધિનિયમ” તરીકે ઉલ્લેખિત] ની કલમ ૩૦(૧)(એમ) હેઠળની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતાં અરજદાર અયોગ્ય ઠરે છે, કારણ કે અરજદારે ત્રીજા બાળકને જન્મ આપ્યો હતો, જે સ્થાનિક સત્તાધિકારીઓ સુધારા અધિનિયમ, ૨૦૦૫ દ્વારા સંકળાયેલી કલમ ૩૦(૧) (એમ) હેઠળની જોગવાઈનું ઉલ્લંઘન કરતું હતું અને તેને (અર્થાત્ અરજદારને) ચૂંટાવા માટે, અથવા આગળ પણ પદ પર ચાલુ રહેવા માટે, સ્થાનિક સત્તાધિકારીના સભ્ય તરીકે અયોગ્ય બનાવતું હતું,

૨.૧ તાલુકા વિકાસ અધિકારી, દાહોદ [આગળ જઈને “ટી.ડી.ઓ.” તરીકે ઉલ્લેખિત] એ ઉક્ત ફરીયાદ અંગે તપાસ હાથ ધરી હતી અને આવશ્યક તપાસ કર્યા બાદ, ટી.ડી.ઓ. એ એક અહેવાલ રજૂ કર્યો હતો, જેમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે અરજદારને અગાઉથી જ બે સંતાનો હતા અને તેણે ૧૬.૧૦.૨૦૦૭ના રોજ ત્રીજા સંતાનને જન્મ આપ્યો હતો, તેમ છતાં, ઉક્ત ત્રીજા સંતાનનું ત્રણ દિવસની અંદર, એટલે કે ૧૯.૧૦.૨૦૦૭ના રોજ, અવસાન થયું હતું, અને ચૂંટણીની તારીખે તેમજ જ્યારે અરજદાર સરપંચ તરીકે ચૂંટાઈ આવી હતી, ત્યારે તેને માત્ર બે સંતાનો જ હતા.

૨.૨ ઉક્ત અહેવાલ પર વિચાર કર્યા પછી, ડી.ડી.ઓ.એ તા. ૧૮/૨૩.૫.૨૦૧૧નો સંદેશ / અહેવાલ આગળ મોકલ્યો હોવાનું જણાય છે. ડી.ડી.ઓ.એ અહેવાલનો વિચાર કર્યો, જેમાંથી તેમણે ધ્યાનમાં લીધું કે અરજદારને પહેલેથી જ બે સંતાનો હોવા છતાં તેણે ત્રીજા સંતાનને જન્મ આપ્યો હતો. આ પરિસ્થિતિમાં, તા. ૧૩.૯.૨૦૧૧ની નોટિસ દ્વારા, ડી.ડી.ઓ.એ અરજદાર પાસેથી એ બાબતનું સ્પષ્ટીકરણ માગ્યું કે તેને કેમ નહીં ગુજરાત પંચાયત અધિનિયમની કલમ ૩૦(૧)(એમ) ની જોગવાઈઓ હેઠળ અયોગ્ય ઠરાવવામાં આવે.

૨.૩ એવું પ્રતીત થાય છે કે અરજદારે તા. ૧૦.૧૦.૨૦૧૧ના પોતાના જવાબમાં અન્ય બાબતો સાથે જણાવ્યું હતું કે નિર્ધારિત પરિસ્થિતિઓમાં અયોગ્યતા નિર્ધારિત કરતી જોગવાઈઓ તેના મામલે આકર્ષિત થતી નહોતી અને લાગુ પડતી નહોતી, તેમજ તેના વિરુદ્ધની ચૂંટણીમાં પરાજિત થયેલા ઉમેદવારે દુર્ભાવનાપૂર્વકની મનશાથી આ ફરિયાદ નોંધાવી હતી. અરજદારે વધુમાં એવો પણ આક્ષેપ કર્યો હતો કે ઉક્ત નોટિસ અને પ્રસ્તાવિત કાર્યવાહી રાજકીય વૈરભાવને કારણે આરંભવામાં આવી છે. અરજદારના મુજબ, વધારાના વિકાસ કમિશનરે એ સંબંધિત હકીકત અવગણી કે ત્રીજું સંતાન જન્મ પછી ત્રણ દિવસની અંદર, એટલે કે તા. ૧૯.૧૦.૨૦૦૭ના રોજ મૃત્યુ પામ્યું હતું અને સંબંધિત તારીખે જીવિત નહોતું, અને જ્યારે ૨૦૧૦માં યોજાયેલી ચૂંટણી

દરમિયાન તે ચૂંટાઈ આવી ત્યારે તેની પાસે માત્ર બે સંતાનો જ હતા. અરજદારના મુજબ, ઉક્ત સત્તાધિકારીએ સંબંધિત હકીકત તેમજ તેના જવાબ/સ્પષ્ટીકરણને અવગણીને, તા. ૫.૧૧.૨૦૧૧ના હુકમ દ્વારા અરજદારને અધિનિયમની કલમ ૩૦(૧)(એમ) હેઠળની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને અયોગ્ય ઠરાવવામાં આવ્યું.

૨.૪ ઉપરોક્ત હુકમથી વ્યથિત થઈ, અરજદારે ગાંધીનગર સ્થિત વિકાસ આયુક્ત સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી. એવું જણાય છે કે, શરૂઆતમાં વિકાસ આયુક્તે અપીલ/પુનર્વિચાર અરજી સ્વીકારી હતી અને તા. ૫.૧૧.૨૦૧૧ના ઉપરોક્ત હુકમના અમલ અને અમલવારી પર સ્થગન આપતો હુકમ પણ કર્યો હતો, જોકે ત્યારબાદ અરજદારને સાંભળ્યા પછી અને અભિલેખ પર રહેલી સામગ્રીનું મૂલવણ કર્યા બાદ વિકાસ આયુક્તે તા. ૧૧.૮.૨૦૧૪ના હુકમ દ્વારા અપીલ ફગાવી દીધી હતી. અરજદાર તા. ૧૧.૮.૨૦૧૪ના ઉપરોક્ત હુકમથી વ્યથિત છે. તેથી, હાલની અરજી.

૩. અરજદાર પક્ષના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી કે સંબંધિત તારીખે, એટલે કે જે તારીખે ચૂંટણીની જાહેર સૂચના પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી હતી અને તે તારીખે પણ જ્યારે અરજદારે પોતાનું ઉમેદવારીપત્રક દાખલ કર્યું હતું તેમજ ચૂંટણીની તારીખે

પણ, તે અરજદારને માત્ર બે સંતાનો હતા અને ભલે તેણીએ ત્રીજા સંતાનને જન્મ આપ્યો હતો, તેમ છતાં ઉક્ત ત્રીજું સંતાન ત્રણ દિવસ પછી મૃત્યુ પામ્યું હતું અને સંબંધિત તારીખે, અર્થાત ચૂંટણીની તારીખે અથવા નામનિર્દેશનની તારીખે પણ જીવિત નહોતું અને તેથી, અરજદારનો કેસ આ જોગવાઈના કાર્યક્ષેત્રમાં આવતો નથી.

૩.૧ વિવાદિત હુકમને પડકારતા અરજદારના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે સામાવાળા સત્તાધિકારીએ આ બાબતનો વિચાર કરવામાં નિષ્ફળતા દર્શાવી કે તેના કેસની હકીકતો તે કેસથી ભિન્ન છે, જેના આધાર પર સામાવાળા સત્તાધિકારીએ અરજદારની અપીલ નામંજૂર કરી હતી. એવો દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે ઉક્ત નિર્ણય [૨૦૧૦ (૨) જીએલએચ ૫૮] માં ચૂંટણી એપ્રિલ ૨૦૦૭માં યોજાઈ હતી અને ઉક્ત ચૂંટણીમાં તે અરજીએ અરજદાર પંચાયતના સભ્ય તરીકે ચૂંટાયા હતા અને તેઓ પ.ટ.૨૦૦૮ના રોજ ચોથા સંતાનના પિતા બન્યા હતા, એટલે કે, ચોથા સંતાનનો જન્મ ઉક્ત અરજદાર પંચાયતના સભ્ય તરીકે ચૂંટાયા બાદ અને તેમની સભ્યતા ચાલુ હતી તે સમયગાળા દરમિયાન થયો હતો અને તેથી, અદાલતે એવું ઠરાવ્યું હતું કે ઉક્ત ચોથું બાળક અल्प સમયમાં મૃત્યુ પામ્યું હોવા છતાં, ઉક્ત અરજદાર અયોગ્યતા પામ્યો હતો. વર્તમાન અરજદારના વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ, તેણીનો મામલો ઉદ્દેખિત નિર્ણયમાંના અરજદારના મામલા સાથે સમકક્ષ ગણાવો જોઈએ નહીં,

કારણ કે ઉક્ત મામલાની હકીકતો મુજબ, બાળકનો જન્મ અરજદાર (ઉક્ત મામલામાં) ચૂંટાયા પછી અને તે પંચાયતના સભ્ય તરીકે ચથાવત્ રહ્યો તે અવધિ દરમિયાન થયો હતો, જે સુધારો અમલમાં આવ્યા પછીનો સમય હતો, જ્યારે તેણીના મામલામાં, ચૂંટણી જાહેર કરતી સૂચનાની તારીખે કે મતદાનની તારીખે અને/અથવા તેણીને ચૂંટાયેલ જાહેર કરવામાં આવી તે તારીખે, તેણીને બે કરતાં વધુ સંતાનો ન હતા અને તેથી, ઉક્ત નિર્ણય તેણીના મામલામાં લાગુ પડતો નથી. અન્ય કોઈ રજૂઆત કરવામાં આવી નથી.

૪. હકીકતી પાસાઓ વિવાદિત નથી.

૪.૧ તે વિવાદાસ્પદ નથી કે અરજદારએ બે સંતાનો, એટલે કે, પ્રિયંકા બી. હઠીલા અને પ્રિતેશ બી. હઠીલા.

૪.૨ એ બાબત વિવાદાસ્પદ નથી કે પ્રથમ સંતાન – પ્રિયંકા – ની જન્મ તારીખ ૨૩.૭.૨૦૦૧ છે અને બીજા સંતાન – પ્રિતેશ – ની જન્મ તારીખ ૧૨.૬.૨૦૦૩ છે. કટ-ઓફ તારીખ એટલે કે સુધારા અધિનિયમના પ્રારંભની તારીખ – ૪.૮.૨૦૦૫ છે.

૪.૩ એ બાબત પણ વિવાદમાં નથી કે ૧૬.૧૦.૨૦૦૭ના રોજ, અરજદારે ત્રીજા સંતાનને જન્મ આપ્યો હતો.

૪.૪ એ બાબત પણ વિવાદાસ્પદ નથી કે પંચાયતની ચૂંટણી (જ્યારે અરજદાર ચૂંટાઈ આવ્યા હતા) ઓક્ટોબર, ૨૦૧૦માં યોજાઈ હતી.

૪.૫ એ બાબતે કોઈ વિવાદ નથી કે ઉક્ત ત્રીજું સંતાન કલમ ૩૦(૧)(એમ) હેઠળની જોગવાઈઓ અમલમાં આવી તે તારીખથી એક વર્ષથી વધુ અવધિ પૂર્ણ થયા બાદ જન્મેલું હતું અને ઉક્ત ત્રીજું સંતાનનું ૧૯.૧૦.૨૦૦૭ના રોજ અવસાન થયું હતું.

૪.૬ આવા તથ્યોની પૃષ્ઠભૂમિમાં, શ્રી રમેશ બીજિયા રાઠોડે ડી.ડી.ઓ. સમક્ષ તા. ૨.૧૧.૨૦૧૦નું અરજીપત્રક / ફરિયાદપત્ર રજૂ કરીને એવી વિનંતી કરી હતી કે પંચાયતની સભ્ય શ્રીમતી નયનાબેન (અર્થાત્ અત્રેના અરજદાર) ને અધિનિયમની કલમ ૩૦(૧)(એમ) હેઠળની જોગવાઈઓના પ્રકાશમાં અયોગ્ય જાહેર કરવામાં આવે.

૪.૭ સક્ષમ સત્તાધિકારીએ તપાસની કાર્યવાહી આરંભી હતી, જે અંતે વિકાસ આયુક્ત, ગાંધીનગર દ્વારા તા. ૧૧.૮.૨૦૧૪ના રોજ પસાર કરાયેલા વિવાદિત હુકમમાં પરિપૂર્ણ થઈ, જેના દ્વારા અરજદારને પંચાયતના સભ્ય તરીકે તેમજ પંચાયતના સરપંચ તરીકે અયોગ્ય જાહેર કરવામાં આવ્યો છે.

૫. અરજદાર તરફથી વિંદ્વાન વકીલ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ વિવાદબિંદુ પર વિચાર કરવા માટે, અધિનિયમની કલમ ૩૦(૧)(એમ) હેઠળની જોગવાઈઓ ધ્યાનમાં લેવી યોગ્ય રહેશે, જે નીચે મુજબ છે:- “કલમ ૩૦: અયોગ્યતા (૧): કોઈપણ વ્યક્તિ પંચાયતનો સભ્ય રહેશે નહીં અથવા એવો તરીકે ચાલુ રહી શકશે નહીં, જે -

(એમ) : જેને બે કરતાં વધુ સંતાનો હોય; પરંતુ, ગુજરાત સ્થાનિક સત્તાધિકારીઓ કાયદા (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ (ગુજરાત ૧૭ ના ૨૦૦૫) ના પ્રારંભની તારીખે બે કરતાં વધુ સંતાનો ધરાવતી વ્યક્તિ, આવા પ્રારંભની તારીખે તેને જેટલા સંતાનો હતા તે સંખ્યામાં વધારો ન થાય ત્યાં સુધી, આ ઉપબંધ હેઠળ અનર્હ ગણાશે નહીં; વધુમાં એ પણ જોગવાઈ કરવામાં આવે છે કે, આવા પ્રારંભની તારીખથી એક વર્ષની અવધિમાં એક જ પ્રસૂતિમાં જન્મેલ

એક સંતાન અથવા એકથી વધુ સંતાનોને આ ઉપબંધ હેઠળની અનર્હતાના હેતુસર ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે નહીં.”

૬. રજૂઆતને મૂળવવા અને જણાવેલી જોગવાઈનું પરીક્ષણ કરવા માટે, જે સુધારા દ્વારા જણાવેલી જોગવાઈ રજૂ કરવામાં આવી અને અમલમાં લાવવામાં આવી, તે સુધારાનો હેતુ પણ ધ્યાનમાં લેવો સંબંધિત અને આવશ્યક છે. ઉક્ત ૨૦૦૫ના સુધારા અધિનિયમના હેતુઓ અને કારણોનું નિવેદન આ મુજબ છે:—

“ભારતમાં વસ્તીનો વધારો ચિંતાજનક છે. વસ્તીના ઝડપી વધારાને સ્થિર કરવા માટે, સ્થાનિક સત્તાધિકારીઓ સંબંધિત કાયદાઓમાં એવો સુધારો કરવો આવશ્યક માનવામાં આવે છે કે જેથી બે કરતાં વધુ સંતાનો ધરાવતી વ્યક્તિ પંચાયતની સભ્ય, અથવા પાલિકાની પરિષદ સભ્ય, અથવા મહાનગરપાલિકાની પરિષદ સભ્ય બની ન શકે. આ રાષ્ટ્રીય વસ્તી નીતિના અમલીકરણ તરફનું એક મહત્વપૂર્ણ પગલું છે. પ્રસ્તાવિત કાયદાને ભાવિ અસર હોવાથી, એવો ઉપબંધ કરવામાં આવ્યો છે કે પ્રસ્તાવિત સુધારો અમલમાં આવવા પહેલાં બે કરતાં વધુ સંતાનો ધરાવતી વ્યક્તિને આવી અયોગ્યતા લાગુ પડવાથી બચાવવામાં આવશે. આ વિધેયકનો હેતુ બોમ્બે પ્રાંતીય નગરપાલિકા નિગમ અધિનિયમ, ૧૯૪૯, ગુજરાત નગરપાલિકા અધિનિયમ, ૧૯૬૩ અને ગુજરાત પંચાયતોમાં સુધારો કરવાનો છે ઉપરોક્ત હેતુ સિદ્ધ કરવા માટે અધિનિયમ, ૧૯૯૩.”

૭. ઉક્ત કલમ ૩૦(૧)(એમ)નું સાદું વાંચન કરતાં એ પ્રગટ થાય છે કે, કાયદો કોઈ વ્યક્તિને પંચાયતનો સભ્ય અથવા નગરપાલિકાનો અથવા મહાનગરપાલિકાનો કોર્પોરેટર બનવા, અથવા પંચાયતના સભ્ય તરીકે અથવા નગરપાલિકાના અથવા મહાનગરપાલિકાના કોર્પોરેટર તરીકે ચાલુ રહેવા, પ્રતિબંધિત કરે છે, જો તેણે ઉક્ત કલમ ૩૦ની ઉપકલમ (૧)ના ખંડ (એ) થી (એમ)માં નિર્દિષ્ટ અયોગ્યતાઓમાંથી કોઈ અયોગ્યતા ભોગવી હોય — અથવા જો તે કોઈ અયોગ્યતા ભોગવે.

૭.૧ વર્તમાન કેસના તથ્યોને ધ્યાનમાં લેતાં જે ખંડ (એમ) સંબંધિત છે, તે મુજબ બે કરતાં વધુ સંતાનો ધરાવતો વ્યક્તિ પંચાયતનો સભ્ય બનવા અથવા પંચાયતના સભ્ય તરીકે ચાલુ રહેવા અથવા નગરપાલિકા અથવા મહાનગરપાલિકાના પરિષદસભ્ય તરીકે રહેવા હકદાર નથી.

૭.૨ જણાવેલ નિરર્હતા તે તબક્કે લાગુ પડશે જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ ચૂંટણી લડે છે તેમજ અનુવર્તી તબક્કે પણ, અર્થાત્ ચૂંટાયેલ વ્યક્તિના સભ્યપદના સમયગાળા દરમિયાન પંચાયતનો સભ્ય અથવા નગરપાલિકા કે મહાનગરપાલિકામાં કાઉન્સિલર.

૭.૩ ઉક્ત કલમના સાદા વાચનથી પણ એ સ્પષ્ટ થાય છે કે કલમ ૩૦ની ઉપકલમ (૧)ના ખંડ (એમ)માં રહેલી જોગવાઈ ભાવિપ્રભાવી છે. કારણ કે ઉક્ત જોગવાઈ ભૂતલક્ષી નથી, તેથી ખંડ (એમ) હેઠળ બે ઉપબંધો આપવામાં આવ્યા છે અને દરેક ઉપબંધમાં અપવાદો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા છે.

૭.૪ કલમ (એમ) ની પ્રથમ પરંતુક જોગવાઈ સ્પષ્ટ કરે છે અને એવો ઉપબંધ કરે છે કે ગુજરાત સ્થાનિક સત્તા મંડળો કાયદાઓ (સુધારો) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ ના પ્રારંભની તારીખે બે કરતાં વધુ સંતાનો ધરાવતી વ્યક્તિને, ઉક્ત જોગવાઈના બળે, અયોગ્ય ઠરાવવામાં આવશે નહીં, શરતે કે ૨૦૦૫ ના ઉક્ત સુધારો અધિનિયમના પ્રારંભની તારીખે તે વ્યક્તિને જેટલા સંતાનો હતા, તેમની સંખ્યા કટ-ઓફ તારીખ પછી વધે નહીં.

૭.૫ આથી, જો પ્રારંભની તારીખે ઉક્ત સુધારા અધિનિયમ મુજબ, બે કરતાં વધુ સંતાનો ધરાવતી વ્યક્તિ પંચાયતનો સભ્ય અથવા નગરપાલિકા કે મહાનગરપાલિકાનો સભાસદ હોય, તો પંચાયતના સભ્ય અથવા નગરપાલિકા કે મહાનગરપાલિકાના સભાસદ તરીકે ચાલુ રહેવા માટે તેને ઉક્ત ખંડ (એમ) હેઠળ અયોગ્ય ઠેરવવામાં આવશે નહીં. આ ઉપરાંત, સુધારા અધિનિયમના પ્રારંભની તારીખે તેને જેટલા સંતાનો હતા, તેમની સંખ્યા કપાત તારીખ પછી વધતી ન હોય ત્યાં સુધી, એવી વ્યક્તિ પંચાયત અથવા નગરપાલિકા અથવા મહાનગરપાલિકાની ચૂંટણી લડવા માટે પણ અયોગ્ય ગણાશે નહીં.

૭.૬ તેમ છતાં, મધ્યવર્તી અવધિ દરમિયાન, એટલે કે સુધારા અધિનિયમ અમલમાં આવ્યાની તારીખ પછીથી અને ચૂંટણીની તારીખ સુધી અથવા તે વ્યક્તિ પંચાયતના સભ્ય તરીકે અથવા નગરપાલિકા અથવા મહાનગરપાલિકાના કાઉન્સિલર તરીકે પસંદ થાય તે તારીખ સુધી, અથવા તેની સભ્યતા ચાલુ રહેતી અવધિ દરમિયાન, જો સંતાનોની સંખ્યા સુધારા અધિનિયમ અમલમાં આવ્યાની તારીખે તેવી વ્યક્તિ પાસે રહેલી સંતાનોની કુલ સંખ્યાથી વધી જાય, ત્યારે, આવા વ્યક્તિને બાળકોની સંખ્યામાં આવા વધારા પછી પંચાયતના સભ્ય તરીકે અથવા નગરપાલિકા અથવા મહાનગરપાલિકાના સભાસદ તરીકે ચાલુ રાખવા માટે તેમજ ચૂંટણી/ઓ લડવા માટે અયોગ્ય ઠરાવવામાં આવશે.

૭.૭ ઉક્ત ખંડ (એમ) નો બીજો ઉપબંધ, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, એવું જોગવાઈ કરે છે કે જો સુધારા અધિનિયમના અમલની તારીખથી એક વર્ષની અવધિની અંદર એક જ પ્રસૂતિમાં એક બાળક અથવા એકથી વધુ બાળકોનો જન્મ થાય, તો કલમ ૩૦ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (એમ) હેઠળ કોઈપણ વ્યક્તિની અયોગ્યતા નિર્ધારિત કરવાની હેતુસર તેને વિચારણામાં લેવામાં આવશે નહીં.

૮. જ્યારે ખંડ (એમ) ને તેના અપવાદો અને સ્પષ્ટીકરણ સાથે વાંચવામાં આવે છે, ત્યારે તે પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે ઉક્ત જોગવાઈ અનુસાર, સુધારા અધિનિયમ અમલમાં આવેલ તારીખ પછી જેમ જ કોઈ વ્યક્તિને બે સંતાનો કરતાં વધુ સંતાનોનો જન્મ થાય છે – અથવા કોઈ વ્યક્તિ પાસે રહેલ સંતાનોની સંખ્યાથી વધુ સંતાનોનો જન્મ થાય છે સુધારા અધિનિયમના પ્રારંભની તારીખે, ઉપરોક્ત જોગવાઈ તાત્કાલિક લાગુ પડશે અને તે વ્યક્તિને એકસાથે તથા આપમેળે અયોગ્યતા લાગુ પડશે.

૯. આ કેસની હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને અને કલમ ૩૦(૧)(એમ) ના પ્રકાશમાં, અરજદારના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે સંબંધિત તારીખે, અર્થાત્ ૨૦૧૦ માં જ્યારે ચૂંટણીની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી અને જ્યારે અરજદારે ચૂંટણી લડવા માટે પોતાનું ઉમેદવારીપત્ર દાખલ કર્યું હતું અને અહીં સુધી કે જ્યારે ઓક્ટોબર ૨૦૧૦ માં તેણી ચૂંટાઈ આવી હતી, ત્યારે તેના માત્ર બે જ સંતાનો હતા અને તેથી કલમ ૩૦(૧) ના ખંડ (એમ) હેઠળની જોગવાઈ આકર્ષિત થશે નહીં અને અયોગ્યતા લાગુ પડશે નહીં.

૧૦. પ્રથમ દૃષ્ટિએ, ખાસ કરીને અધિનિયમની કલમ ૩૦(૧) ના ઉક્ત ખંડ (એમ) માં વપરાયેલ “હેઝ” શબ્દપ્રયોગને ધ્યાનમાં લેતાં, આ રજૂઆત આકર્ષક

જાણાઈ શકે; તેમ છતાં, જોગવાઈના હેતુના પ્રકાશમાં તેનું વાચન કરતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે આ જોગવાઈ આવી વ્યાખ્યાને માન્યતા આપતી નથી।

૧૧. જોગવાઈના હેતુને ધ્યાનમાં લેતા તેમજ ઉક્ત ઉપકલમ (એમ) ની સ્પષ્ટ ભાષાના પ્રકાશમાં, અધિનિયમની કલમ ૩૦(૧) ની ઉક્ત ઉપકલમ (એમ) નું એવું અર્થઘટન કરવાની કોઈ અવકાશ રહેતો નથી અને ઉક્ત રજૂઆત ટકાઉ નથી તથા સ્વીકારી શકાય તેવી નથી.

૧૧.૧ જ્યારે ઉક્ત જોગવાઈ “બે કરતાં વધુ સંતાનો ધરાવતા વ્યક્તિને પંચાયતનો સભ્ય અથવા નગરપાલિકાનો કાઉન્સિલર અથવા મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનનો કાઉન્સિલર બનતા અટકાવવા” ના હેતુથી અને “રાષ્ટ્રીય વસ્તી નીતિ” ના અમલીકરણ માટે દાખલ કરવામાં આવી હોય, ત્યારે ઉક્ત જોગવાઈનું વાંચન ઉક્ત હેતુને અનુરૂપ તથા વિધાનમંડળના આશયને આગળ વધારે તેવી રીતથી કરવું આવશ્યક છે.

૧૧.૨ જ્યારે આ જોગવાઈને તે હેતુના પ્રકાશમાં વાંચવામાં આવે છે, જેના કારણે સુધારો રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે સ્પષ્ટ થાય છે કે બે સંતાનથી વધુ સંતાન ધરાવતું બાળક (અથવા તેથી વધુ કટ-ઓફ તારીખે અસ્તિત્વમાં રહેલા બાળકો) પછી, સુધારા અધિનિયમના અમલપ્રારંભ પછી, જો જન્મે, તો આ

જોગવાઈ તાત્કાલિક આકર્ષિત થશે અને પરિણામે ઉક્ત વ્યક્તિ સાથે અયોગ્યતા આપોઆપ સંલગ્ન થઈ જશે.

૧૨. આ પણ નોંધપાત્ર છે કે માત્ર સંબંધિત તારીખ – જ્યાં સુધી કલમ ૩૦(૧) ની આ ઉપકલમ (એમ) નો સંબંધ છે – સુધારા અધિનિયમના અમલની શરૂઆતની તારીખ, એટલે કે ૪.૮.૨૦૦૫, જ છે. અન્ય કોઈપણ તારીખ, જેમ કે ચૂંટણી જાહેર કરવાની તારીખ અથવા ઉમેદવારીપત્ર દાખલ કરવાની તારીખ અથવા મતદાન માટે નિશ્ચિત કરવામાં આવેલી તારીખ વગેરે, ન તો અભિપ્રેત છે અને ન તો સંબંધિત છે.

૧૩. આ જોગવાઈ માત્ર એટલું જ નિર્ધારિત કરે છે કે જેને બે કરતાં વધુ સંતાનો હોય તેવી કોઈપણ વ્યક્તિ પંચાયત અથવા નગરપાલિકા અથવા મહાનગરપાલિકામાં કાઉન્સિલર તરીકે સભ્ય બનવા પાત્ર રહેશે નહીં. આ કલમમાં અન્ય કોઈ લાયકાત સમાવિષ્ટ નથી અને તેમાં એવો ઉપબંધ કરવામાં આવ્યો નથી કે જેને બે કરતાં વધુ સંતાનો હોય તે વ્યક્તિ “જે તારીખે ચૂંટણી જાહેર કરવામાં આવે તે તારીખે” અથવા “જે તારીખે ઉમેદવારીપત્રક દાખલ કરવામાં આવે તે તારીખે” વગેરે.

અતએવ, આવી લાયકાતને તે જોગવાઈમાં વાંચી શકાતી નથી. અન્યથા તે જોગવાઈમાં શબ્દો ઉમેરવા સમાન થશે; જો આવું ઇરાદિત હોત, તો વિધાનમંડળે જોગવાઈને યોગ્ય રીતે સશરત બનાવી હોત. ઉક્ત જોગવાઈના સાદા વાંચનથી સૂચિત થાય છે કે જોગવાઈ લાગુ પડવા માટેની એકમાત્ર આવશ્યકતા “બાળકનો જન્મ” (સુધારા અધિનિયમના પ્રારંભ પછી) બે બાળકો કરતાં વધુ હોવી (અથવા સુધારા અધિનિયમના પ્રારંભની તારીખે રહેલા બાળકોની સંખ્યા કરતાં વધુ હોવી) છે.

૧૪. વધુમાં, ઉક્ત કલમ ૩૦(૧)(એમ) એ બાબત માટે કોઈ જોગવાઈ કરતી નથી કે એવો વિચાર પણ કરતી નથી કે ઉક્ત જોગવાઈની લાગુ પડતાશ માટે અને અયોગ્યતા આકર્ષિત થવા માટે જન્મેલું બાળક (સુધારા અધિનિયમના પ્રારંભ પછી, અર્થાત્ જ.ટ.૨૦૦૫ પછી) ચૂંટણીના સમયે જીવિત હોવું જોઈએ. આ જોગવાઈ મુજબ, સુધારા અધિનિયમના પ્રારંભની તારીખ પછી, હાલના બે બાળકોની સંખ્યાથી વધુ કોઈપણ બાળક જન્મે તે ક્ષણે (ની તારીખે સુધારા અધિનિયમના પ્રારંભ સમયે) અથવા કટ-ઓફ તારીખે તે વ્યક્તિને જેટલા સંતાનો હતા તેની સંખ્યાથી વધુ હોય, તો તે જ ક્ષણે આ જોગવાઈ લાગુ પડશે અને અયોગ્યતા આપોઆપ તથા તાત્કાલિક લાગુ પડી જશે. આ પાસું ૨૦૦૫ ના સુધારા અધિનિયમના હેતુઓ અને કારણોના નિવેદનને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે ત્યારે વધુ સ્પષ્ટ બને છે.

૧૪.૧ આ સંદર્ભમાં, એ નોંધપાત્ર છે કે ઉક્ત જોગવાઈ “રાષ્ટ્રીય વસ્તી નીતિના અમલીકરણ તરફનું એક પગલું” તરીકે રજૂ કરવામાં આવી છે અને અમલમાં મુકવામાં આવી છે. ઉક્ત સુધારા તથા અધિનિયમની કલમ ૩૦(૧) ના ખંડ (એમ) ના સમાવેશનો એક હેતુ “વસ્તીની ઝડપી વૃદ્ધિને સ્થિર કરવો” છે. બીજો હેતુ એ છે કે “બે કરતાં વધુ સંતાનો ધરાવતી વ્યક્તિને” સ્થાનિક સત્તામંડળનો સભ્ય બનવાથી અટકાવવી. ઉક્ત કારણ અને હેતુસર, વિધાનમંડળે એવી જોગવાઈ કરવી યોગ્ય અને આવશ્યક માની કે જે “બે કરતાં વધુ સંતાનો ધરાવતી વ્યક્તિને પંચાયતનો સભ્ય અથવા નગરપાલિકાનો કાઉન્સિલર અથવા મહાનગરપાલિકાનો કાઉન્સિલર”. ઉક્ત પ્રશંસનીય હેતુ સાથે, કલમ ૩૦(૧) માં ઉપકલમ (એમ) સમાવેશ કરવામાં આવી અને તે જ.૮.૨૦૦૫ થી અમલમાં મુકવામાં આવી.

૧૪.૨ તેથી ઉક્ત ખંડ (એમ) નો હેતુ એવો પણ છે કે, આવા પદ પર રહેલી વ્યક્તિ અથવા આવા પદ પર ચૂંટાઈ આવવાની ઈચ્છા ધરાવતી વ્યક્તિમાં જાગૃતિ, સભાનતા અને જવાબદારીની ભાવના પ્રગટે, જેથી તે બે કરતાં વધુ સંતાનો ઉત્પન્ન ન કરે અને બે કરતાં વધુ સંતાનો ન રાખે. તેના બદલે, સંતાનોની સંખ્યા અને તેના પરિણામે કુટુંબના સભ્યોની સંખ્યા મર્યાદિત રાખીને, તેવો આદર્શરૂપ જીવન વ્યતીત કરે અને તે દ્વારા રાષ્ટ્રીય નીતિના અમલીકરણમાં યોગદાન આપે.

૧૫. એ સાચું છે કે બાળકનું અકાળે મૃત્યુ થવું અત્યંત દુર્ભાગ્યપૂર્ણ ઘટના છે, પરંતુ તેમ છતાં તે એક આકસ્મિક પરિસ્થિતિ અથવા ઘટના છે. તેમ છતાં, આવી આકસ્મિક પરિસ્થિતિથી ના તો અર્થઘટન પર અસર થઈ શકે અને ના તો અર્થઘટન કરતાં તેને ધ્યાનમાં લઈ શકાય કોઈ જોગવાઈ અને/અથવા કોઈ જોગવાઈની લાગુપાડાશ નક્કી કરતી વખતે.

૧૫.૧ અગાઉ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે તેમ, જો સુધારા અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા પછી બે સંતાનો કરતાં વધુ સંતાન જન્મે (અથવા સુધારા અધિનિયમના પ્રારંભ સમયે વ્યક્તિને જેટલા સંતાનો હતા તેની સંખ્યા કરતાં વધુ સંતાન જન્મે) તો બે સંતાનો કરતાં વધારાનું સંતાન જન્મે તે ક્ષણે જ આ જોગવાઈ અને પ્રતિબંધ તાત્કાલિક લાગુ પડશે અને નિરર્હતા તાત્કાલિક અને આપોઆપ સંલગ્ન થઈ જશે. આકસ્મિક પરિસ્થિતિ જોગવાઈના હેતુ અને અસરને પ્રભાવિત કે અસરગ્રસ્ત કરી શકતી નથી અને વિધાનમંડળના આશયને આવી આકસ્મિક પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લઈને સમજવામાં અથવા નિર્ધારિત કરવામાં આવી શકતું નથી.

૧૬. જ્યારે અરજદારની રજૂઆત અથવા સમજૂતીનું પરીક્ષણ સુધારાના હેતુને ધ્યાનમાં રાખીને [અર્થાત્ કલમ ૩૦(૧)ની ઉપકલમ (એમ)] કરવામાં આવે

છે, ત્યારે એવું બહાર આવે છે કે દલીલો ટકાઉ નથી અને સ્વીકારવામાં આવી શકતું નથી.

૧૭. હાલના કેસમાં, એ વિવાદાસ્પદ નથી કે અરજદારીએ ૧૬.૧૦.૨૦૦૭ના રોજ તૃતીય સંતાનને જન્મ આપ્યો હતો, એટલે કે ૪.૮.૨૦૦૫થી અમલમાં આવેલા સુધારા અધિનિયમના પ્રારંભ પછી.

૧૮. આથી, ઉપરોક્ત ત્રીજા બાળકનો જન્મ ૧૬.૧૦.૨૦૦૭ના રોજ થતાં જ, તે જ ક્ષણે સંબંધિત જોગવાઈ લાગુ પડી ગઈ અને અરજદારને ૧૬.૧૦.૨૦૦૭ના રોજ, એટલે કે ઉપરોક્ત ત્રીજા બાળક વજરાજભાઈના જન્મદિવસે, આપોઆપ અયોગ્યતા લાગુ પડી ગઈ (કારણ કે તે હાલના બે બાળકો, અર્થાત્ પ્રિયંકાબેન અને પ્રીતેશભાઈ,થી વધારાનું બાળક હતું).

૧૮.૧ આ રીતે, ઉક્ત ત્રીજા સંતાનના જન્મથી તે જોગવાઈ આકર્ષિત થઈ અને અરજકર્તા પંચાયતનો સભ્ય, ઉપરોક્ત સંસ્થા/સ્થાનિક સત્તાધિકારીઓના સભ્ય અથવા કાઉન્સિલર.અથવા નગરપાલિકા અથવા મહાનગરપાલિકાનો સભાસદ (૨) થવા માટે અથવા તરીકે ચાલુ રહેવા માટે, તાત્કાલિક અસરથી, અર્થાત્ ૧૬.૧૦.૨૦૦૭થી અયોગ્ય થયો.

૧૮.૨ કેસની આ દષ્ટિએ, સંબંધિત સમયે અરજદારને માત્ર બે સંતાનો હતા (કારણ કે સંબંધિત સમયે ત્રીજું સંતાન જીવિત નહોતું) અને તેથી અરજદારને અધિનિયમની કલમ ૩૦(૧)(એમ) હેઠળ અયોગ્ય જાહેર કરી શકાતો નથી, એવી રજૂઆત ટકાઉ નથી. ઉક્ત દલીલ તથા અરજી ટકાઉ નથી અને નામંજૂર થવા પાત્ર છે.

૧૯. પડકારાયેલ હુકમ કોઈપણ ભૂલથી દૂષિત નથી અને તેમાં હસ્તક્ષેપ કરવાની જરૂરિયાત ઉપસ્થિત થતી નથી. તે ન તો મનસ્વી છે અને ન તો અધિનિયમની જોગવાઈઓના વિરુદ્ધ છે. આ હુકમમાં કોઈ ખામી નથી.

૨૦. કેસના તથ્યોને ધ્યાનમાં લેતા તથા ઉપરોક્ત ચર્ચાના પરેપ્રેક્ષ્યમાં અને પૂર્વોક્ત કારણોસર, આ અરજી નિષ્ફળ જાય છે અને નામંજૂર થવા યોગ્ય છે. અનુરૂપ રીતે, આ અરજી નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

(ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે. એમ. ઠાકર)

કેડીસી

The translation of this judgment has been provided by M/s

Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====